

La sindròme de pagnolofobia

© J. Ubaud - 2014

Fa de temps que voliáu parlar de la pagnolofobia cultivada menimosament encò d'üneis Occitans... Decretada per de goros tendéncia roge dins leis annadas 70, seguida per sei pòrtavalisas divèrs (« se X la practica, me devi de la practicar per complaire a X e pas passar per un « endarreirat, reaccionari, renegat, franchimand », metètz l'adjectiu que volètz), practicada per lei seguistas en religion anti-pagnòl (fau totjorn se fargar un diable sus quau picar regularament), me foguèt conscienciosament serinada, repepiada, encloscada dins meis annadas d'occitanisme marselhés. Lo dictat èra tament fòrt, lo terrorisme intellectuau tament pesuc, que vos èra impossible de dire que lei filmes de Pagnòl vos agradavan e que, non, i vesiatz pas un rabassament dau pòple occitan marselhés : auriatz pas acabat vivent ò seriatz estat faidit. Donc, coma gausèri pas repotegar a l'epòca, dirai ara e dos còps mai...

D'un costat lei « francofòns tampats a clau », formula per qualificar tota persona aguent definit un còp per totei lo sud coma un luòc de galejadas au solèu, de jogaires de bòchas e d'alcoolics beveires de pastís¹. Aquestei gens formatats an pas jamai agut la mendra compreson de nòstra cultura, nòstra literatura, nòstre èime, e dins l'escasença, nòstre umor especiau, coma tot pòble a son umor a se. **Son donc passats, totalament, radicalament, congenitalament, a costat dei filmes de Pagnol** (e de sei libres). Leis an redusits a çò qu'avián, a l'avança, enveja d'i veire, segon seis idèas preconcebudas, es a dire un retrach solament risolier, en mespresant prigondament lei personas/lo filme/lo cineasta. Lei « tampats a clau » (de París, Lion ò d'endacòm) contunhan alegrement d'emplegar lo tèrme de « pagnolada » per qualificar tot filme d'umor popular, s'arrestant, coma sei predecessors, a la superficia dei causas, perque lei confòrtan dins son opinion « d'intellectuaus qu'elei pensan aut e que son pas d'aquesta mata »... A quina auçada pensan, òm sap pas, mai elei pensan... Un dei grands especialistas de l'emplec de « pagnolada » es *Telerama*, tre qu'un filme plasent es aisit de comprene : buai ! quina vulgaritat ! An desquilhat *Le fils de Jo* (filme que se passa dins lo monde dau rugbi, d'una bèla sensibilitat). An desquilhat dau meteis biais totei lei filmes de L. de Funès : 30 ans aprèp, li tròban totei lei qualitats. Tòrni dire aici en occitan çò ja escrich dins mon article en francés « *Diguèron...* (recuelh de paraulas glossoregiofòbas) : per *Telerama*, li es inconcebable qu'òm pòsca aimar e de Funès e Kurosawa. Fau causir, lo cotèu sota la garganta, que d'un costat es la bofitud (perque l'an decretat), de l'autre costat l'intelligéncia : CQFD sens que siá besonh de demostrar. Qu'encò deis integristas, s'agís pas de rire, es ben conegut : es sa marca de fabrica en totei, quina que siá sa color, e sus la planeta tota.

De l'autre costat, e es aquí lo drama màger, tota una tropelada d'occitanistas que s'es empreissada de largar l'anatèma de « pagnolada », **se cresent revolucionaris mai de fach seguissent conscienciosament la pensada francesa anti-miegjorn**. Lei parisianistas de tota mena aguent pas comprés lei filmes de Pagnòl, nòstreis occitanistas se son empreissats... d'accusar Pagnòl : « Pagnòl ridiculiza lo Miegjorn », « Pagnòl nos fa de tòrt », « Pagnol mòstra pas la realitat, aquò existís pas ». Pas un acamp, un jornalet, una sesilha sens bafrar dau Pagnòl, segon lo catequisme encloscat dins lei cervèlas dei militants. Ausiguèri e mai l'argument seguent : « *E puei i a pas de treballadors dins sei filmes* » (sic ! Mai fa pas rire...). Nòstreis bòns occitanistas an donc vergonha

---

¹ N'avèm segur mai rapelam que l'alcoolisme mai ferotge es au nòrd e a l'oèst...

dau pòble present dins lei filmes de Pagnòl ? Diglossia perfiecha, e dei mai bèlas e nòstrei pissafregs se n'avisan pas manco, qu'elei tanben, dison au pòble (en sa plaça) çò que conven de pensar. Se trabalha pas dins lei filmes de Pagnòl ? Cesar/Raimu, bistrotier levat a 6 oras, cochot a 21 oras, Marius bistrotier, marin e garagista puei, Fanni peissoniera levada d'ora, Panissa mèstre velier, Raimu fornier levat a 4 oras, mai, dins d'autrei filmes, de posatiers que riscan sa vida, de comerciants en alimentacion, de païsans trimaires, de professors, etc, etc. Quand l'ideologia tucla agandís la cima dau ridicul... Seria risible non donèsse freg dins l'esquina coma tota manifestacion de dictatura intellectuala.

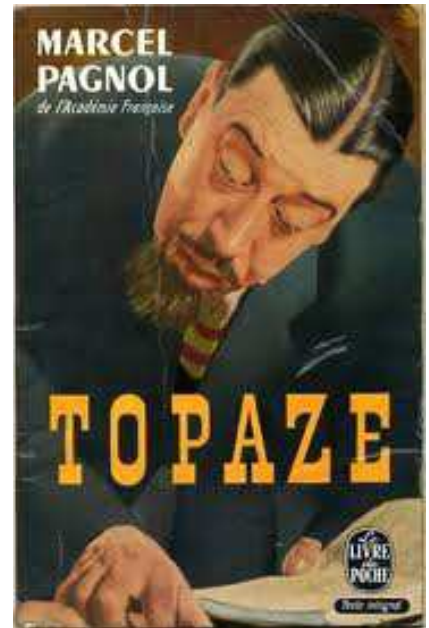
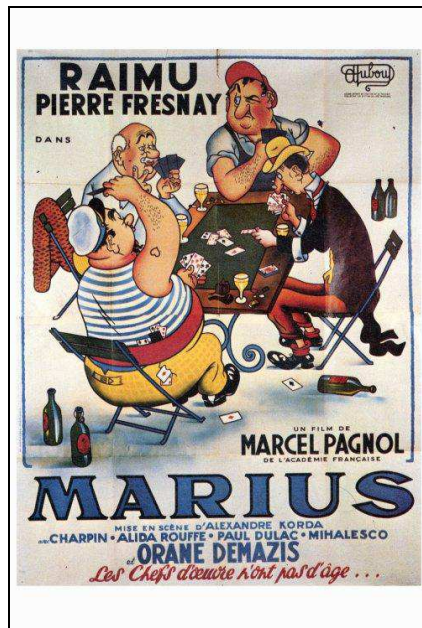
« Se fa que rire dins lei filmes de Pagnòl, donc renfortís lo marrit imatge nòstre ». Premier, cresiáu que lo rire èra lo pròpre de l'òme. I a pas que lei talibans que redobtan lo rire e mai l'enebisson ambe crudeltat, coma la musica. Fa rire donc la mòrt de Panissa ? Fa rire lo Schpountz trufat miserablament per d'arrogantàs parisencs (quina carga critica ! una « pagnolada », cresètz ?). Fa rire la filha-maire Fanni (se fau replaçar dins lo contèxte de l'epòca que lei filhas-maires èran faididas, lo paire aguent sovent que lo coratge de fugir sens laisser d'adreïça) ? Fan que faire rire *Naïs*, *La Filha dau Posatier*, *Topaze* e ne passi ?? Fau vertadierament èstre malonèstes d'a fons per dire que Pagnòl fa que de « pagnoladas » (dins son sens a elei).

Autra sansonha ben apresada e repetida : « çò que mòstra Pagnòl son d'inventions, es pas Marselha ». **La Marselhesa que siáu pòt afortir tot lo contrari**, e d'aprèp ma vida marselhesa (30 annadas), e d'aprèp la que visquèri a mon cabanon a 20 kms de Marselha (qu'ai totjorn), e d'aprèp mei passejadas innombrablas en Provença, tombant d'azard sus de scènas identicas. Mai ieu leis escoti ambe respècte, e sabi comprene lo segond gra se ne vira. En fòra d'un bòn mot, una bona repartida, que son pichons joièus de l'instant, non desplaça ais « intellectaus pensant aut e risent pas ». La partida de cartas (la scèna mai coneguda) es d'una totala autenticitat, e me fa pas la mendra vergonha a ieu, pas mai que totei leis autrei scènas e personatges, au còtra de nòstrei talibans regdes coma de paus qu'an fin finala una vergonhassa inavoadada (coma la borgesiá qu'a censurat sa lenga), e qu'assajan de la tapar sota una vertut ideologica de faciada.

En mai e subretot, es que i a una onça de vulgaritat dins Pagnòl ? Pas la mendra traça. Es que i a de personatges rabaissats, que pas aimats dau meteire en scèna ? Pas lo mendre : Pagnòl a

vesedoirament l'amor de totei sei personatges jogats de mans de mèstre per leis actors totei espantants de justessa (e amb accent autentic e non pas còntrafach)².

Grafisme d'Albert Dubout mai que regretable a mon veaire

A rebors, i aguèt e i a encara tota una franja de provençaus francofòns exclusius ò bretonejant tres mots de provençau qu'efectivament fan de la pagnolada (au sens dei detractors de Pagnòl, mot e sens que refusi donc totalament), en se complasent dins la superficialitat gratuïtament risoliera e bracejaira. **Elei jògan l'etnotipe fargat endacòm, per exhibicionisme vergonhós e diglossia. Lei personatges de Pagnòl son justament pas exhibicionistas.** Lo rire servís a escondre encò nòstre : jamai l'oblidar ! Assistiguèri ansin fa 40 ans a una sortida « sus lei piadas de Pagnòl » a Aubanha (luòc de la joinessa de Pagnòl onte èra sa bastida de familha, coma cadun sap), organizada per una associacion, e menada per un arlèri de l'endrech. Èra consternant... E lo solet responsable èra segurament pas Pagnòl mai si ben l'indigèna qu'aviá ren de ren comprés e que se prestava ambe complasença a « moninejar provençau » segon l'etnotipe definit per « lei parisencs » (per faire cort donc aproximatiu). Vergonha a eu e a totei lei que subrejògan, en francés coma en provençau dau sègle 19 (quant de poèmas nècis !), e mai encara au sègle 21, ambe d'uneis istorietas lamentablas censadas èstre un retrach dau provençau... **E ren de tot aquò s'apren a Pagnòl, qu'aquelei crestats** (per reprene l'imatge d'una cronica anteriora) **son tot, levat justament de personatges « a la Pagnòl ».** Es çò que repròchi tanben ais illustracions d'Albèrt Dubout, que faguèt mantuna aficha per lei filmes de Pagnòl, e que son totalament a còntra-sens. I a de marridesa encò de

² Levat segur dins la trilogia, lo Marius qu'auriá poscut èstre melhor causit qu'un Pèire Fresnay qu'a après l'accent e s'ausís (èra alsacian) e que jòga inautenticament dei mans, e l'Orana Demazis qu'es aquí per de rasons privadas de Pagnòl e que me dona sovent de prusiments tament jòga faus... Mai totei leis autres actors son excepcionaus, fins qu'au mendre pichon ròtle, e son de tipas de provençaus dau pòple qu'ai cotejats tota ma joinessa. Au còntre, la vulgaritat e la violéncia dei suportèrs de l'OM, aquò fa paur e dona lo desgost a la Marselhesa que siáu. D'autant que servís de modèl estereotipat dau Marselhés de l'ora d'ara. Avètz remarcat coma lei jornalistas aparisenquits meton totjorn son micro davant la boca eructanta d'un suportèr ? Jamai davant un artisan, un cercaire, un geograf, un librari marselhés, totjorn davant un suportèr de l'OM lo mai vulgari, lo mai abestit.

Dubout, de sarcasme, d'aigror, una volontat de ridiculizar lei gens, totei causas totalament absentas de Pagnòl.

Lo filme *Lo Complèxe dau Santon* (qu'ai vist a Vaison la Romana tres ans i a), denóncia a juste títol tot lo mesprètz que lei gens dau sud an patit despuei de lustres : de l'etnotipe dau fenhant galejaire³ au soldat forçadament traire (denonciat a la vindicta publica per lei generaus d'armada per escondre son incompeténcia en 1914), s'i denóncia sanitosament lo racisme anti-sud que prenguèt mantuna forma. Malaürosament, tomba tot parier dins l'accusacion de Pagnòl d'aver contribuit a l'etnotipe. **Recusi totalament aquesta ideologia messorguiera** (pleonasma) e diguèri a la discutida que seguiguèt lo filme lo plen gonfle qu'aviáu d'ausir aquò. Leis Occitans aguèsson assumit Pagnòl, en començant per lo comprene, donc en opausant cada còp que s'impausava, de responsas ai racistas anti-sud, que ne'n seriam pas a veire encara emplegar lo mot de « pagnolada ». An preferit seguit lei racistas... e picar sus Pagnòl. Mutatis mutandis, es pas perque lei nazis se chalavan d'escotar Beethoven e Wagner que leis Alemands an cresegut bòn de cremar Beethoven e Wagner. Es pas perqué i a un fum de gens sords e tucles que comprenon ren de ren a Pagnòl, que fau cremar Pagnòl. En mai, que pòt saupre de la realitat de la vida dau pòble marselhés un individú qu'i a jamai viscut ? Que li permete de decretar qu'es pas realista ? **Tot çò qu'i es, l'ai ausit, vist, viscut cent còps : es de popular autentic, jamai vulgar, d'umor sovent au segond gra, ben mai pudic que çò que sembla a premiera vista** (la vista bòrnia de lo que vau ren comprene). Pudica la sortida de Cesar que pretend « sortir naturalament » sota lei galejadas de seis amics que sabon tot dau perqué de sa sortida, pudica l'amor de Cesar per son fiu ò son felen e que, empetrat, se sortís de sa pudor extrèma de timid per « una galejada », pudica lei jòcs entre grands a l'entorn dau niston de la filha dau posatièr (la vesita de Cesar acompanhat de sei 4 filhas a la familha borgesa), etc, etc. « Pagnoladas » tot aquò, vertadierament ?? Quina impostura, sènhers ideològs de quatre sòus !

Pissafregs, talibans, dictators intellectuaus, cunhats e dei zigomatics e dau còr, vos fa pas rire la partida de cartas ? Vos planhi e es la pròba bèla qu'avètz jamai assistit a de scènas identicas que se passan pasmens cada jorn dins totei lei cafès⁴. Mai benlèu que vos repugnan aquesteis scènas e pretendètz pasmens « aimar lo pòble » ?!

Vos fa pas rire « Anatz, Norina, ploretz pas dins lei creissants », improvisat sus lo moment per Raimu se ditz ? Vos planhi...

Vos fa pas rire « Tot condemnat a mòrt aurà la tèsta trencada » jogat magistralament per Fernandèl, segon un desenat de sentiments ? Vos planhi...

Vos fa pas lagremejar la mòrt de Panissa ? Vos planhi...

---

³ Pasmens, enquistant a longor d'annadas sus lo terren, coneissi degun de mai grèu qu'un pastre ò un païsan occitans, ambe de paraulas d'una filosofia auta dichas ambe de mots simples, segurament pas comprensibles per nòstrei « tampats a clau » que s'estiman en subre.

⁴ Mon marit èra una sorsa inagotabla d'aquestei scènas. Barrutlaire d'annadas e d'annadas per son trabalh a França Telecom, s'es de lòngra arrestat dins de cafès per prene lo cafeton de 7 oras avans d'anar au burèu, ò lo de 13 oras. Podriá escriure ara tota una antologia d'aquestei scènas « a la Pagnòl » dins lo bòn sens dau tèrme, es a dire de testimoniatsges d'una realitat populara, ambe per part de vulgaritats segur (segon lei quartiers dau cafeton, mai de vulgars nècis n'i a d'en pertot dins lo monde, a Marselha coma a París, Nòva York ò Florença e justament pas lo peu d'un dins Pagnòl), mai subretot de reflexions tendrinèlas ò desabusadas tapadas sota una jaça d'umor distanciat, de bòn sens popular sus la vida en generau (lo bòn sens popular, altra expression de fòrbandir absolutament per nòstrei goros, que fa « reaccionari » vos dison, perque assimilan tot a de « reflexions de comptador » i.e. d'avinassats amb un QI fèble).

Vos sarra pas lo còr la tirada de Fernandèl sus lei gibós qu'an de pichòtas alas d'àngels replegadas dins sa giba ? Vos planhi...

Vos sarra pas lo còr la depression dau fornier que vòu plus faire de pans per lo vilatge, perque sa femna l'a quitat, e sa tirada dolorosa reportada sus la cata Pomponeta que tòrna a l'ostau ? Vos planhi...

Òc, vos planhi prigondament, sénhers integristas dangierosament encatequisaires. Me vaudrà segurament lo lenhier, mai pron de vòstre terrorisme intellectuau : ieu, aimi lei filmes de Pagnòl (e siáu pas soleta), leis ai vist quatre, cinc còps ambe totjorn lo meteis plaser, e siáu pas mens « vertuosa-occitanista-medalhada-de-guèrra » que vos. Quora auretz produsit quicòm de valor, que s'agacharà/legirà encara 70 ans aprèp coma sei filmes, vendretz parlar...⁵ Degun me forçarà donc a escupir sus sei filmes, per seguir son dògma de « pichon vicari dau temps present » coma disiá tant finament Max Roqueta (a prepaus de l'obligacion simetrica « d'escupir sus Mistral »⁶ promouguda sovent per lei meteis aiatòllas pagnolofòbs). E quant d'autreis aiatòllas impausèron/impausan son dògma dins d'autrei regions occitanas ??

Pas de repròchi a Pagnòl ? Que si, e un gròs dei gròs : de pas aver fach tindre la lenga occitana ! Mai pas mai pas mens que totei leis autrei cineastas (de son temps ò de l'ora d'ara, Guédiguian comprés, en quau s'es jamai fach lo repròchi), e es un tot autre problèma. **Pagnòl au mens servat lo vertadier francitan ambe son vertadier accent jogat per de vertadiers actors provençaus dins de scènas jamai vulgaras e totei vertadieras, dei gaujosas ai tragicas.**

Au còtra, dins lo fulheton *Plus belle la vie*, se passant a Marselha pasmens, **lo solet d'aver l'accent occitan es lo bistrotier, coma dins totei lei filmes virats a Marselha onte l'accent èra de mesa per « l'enbàs de l'escala »**. Consèrge, bistrotier, jogaire de bòchas, evidentament nèrvís, bandits, proxenètas, accent obligatòri e mai forçat ; mai mètge, professor, avocat, engenheire, i pensetz pas ! Mai recentament, ai après qu'èra tolerat per legir de rubricas esportivas, mai de rubricas culturalas, i pensetz pas tanpauc. D'aquí leis accents lisats e relisats dins lei comentaris audibles dins totei lei musèus occitans, decidits per lei crestats locaux prestant la man ai foncionarís de la cultura formatats a París (pareís que lo de Marselha es un enrabiá anti-provençau). Avètz remarcat coma tot es « politicament corrècte » dins lo fulheton ? I a donc un pauc de tot per far

---

⁵ N'i a e mai per gausar escupir sus Pagnòl e encensar en comparason *Lei quatre sasons d'Espigola* ! Non que vau faire lo contrari, mai fau pas tròp puei quichar.

⁶ Veni de retrobar un tèxte identic dins *l'Armana Marsihés* de 1900. L'autor que signa d'un escaís [benlèu Auguste Marin baile de l'almanac] s'estonava qu'ai fèstas dau 25 centenari de Marselha, F. Mistral foguèt pas convidat : « Coumo ! La Republico marsiheso a barra sa pouarto à Mistral ! Es verai que Mistral passo pèr un fiòli [clérical] ; e lei rouge de Marsiho (pas tóutei, bord qu'eici n'en sian) lei rouge coulour de vinasso lou traton coumo un avesque. Mai rouge vo blanc, pèr lei Prouvençau que racejon, Mistral es lou mèstre e lou paire. ».

⁷ Que lei qu'estrifèron Marcèu Amont perque aviá « gausat » (sic) registrar de cançons en gascon ! En fòra que degun a lo drech d'enebir a d'autrei de cantar dins quina lenga que siá, encara mai quora es la sieuna de naissença, luòga de se regaudir de veire quauqu'un de conegut que renegava pas sa lenga, que l'auriá socializada lo mai normalament dau monde, lei pichons vicaris sortiguèron seis arpas per estrifar, anatemizar, escomenjar, fins qu'a descorar d'a fons lo Marcèu. L'amontofobia rejonh la pagnolofobia, miserablament, e en bòna neuròsi de mòrt reivindicada coma una vertut. La qualitat ò pas dei tèxtes de M. Amont es completament fòra subjècte : coneissi tot plen de tèxtes « occitanistas engatjats » sens la mendra valor, e mai ringardissims a non plus (comprés lei de cantaires, passats ò presents). Costat Provença, es la fraccion « prouvençalisto uniounisto manjo-òucitan » qu'a son regiment d'aiatòllas dei mai radicaus e dei mai ineficaçs per la lenga, aquò va solet.

plaser a cada comunitat (se podriá establir una tiera a la Prévert), cada comunitat visibla (i manca encara pasmens un ros, un òrb, un japonés, un gigant, un nanet, un que te sabi), levat la comunitat audibla installada aici despuei un millenari qu'es un còp de mai forçadament, ontologicament, representada per « l'enbàs de l'escala » : es pas un arquitecte, pas un mètge, pas un avocat (mestiers representats s'ai bona memòria), pas un regent, non, es totjorn un bistrotier (encara nos an esparnhat la vulgaritat, es un progrès !). **S'avisan pas manco quin racisme a rebors s'exprimís dins de causidas parieras, elei que son persuadits d'èstre « duberts a la diversitat e vertuosament anti-racista ».** Agachi lo fulheton de temps en quora per veire se i auriá enfin un autre personatge de l'accent occitan fasent un mestier « a l'ennaut de l'escala ». Pas la coeta d'un... Bistrotiers siam, bistrotiers demorarem (es-ti necite de precisar qu'ai ren còtra lei bistrotiers evidentament). Òm nos repotegarà qu'auriá poscut èstre solament un nèrvi d'aver l'accent, qu'a Marselha, i a que de nèrvis (i son mai que tròp nombrós de tot segur, e mai en politica, mai son nombrós tanben a Lion, Grenòble e París, e mai se ne'n parle pas), donc tot va ben. A l'opausat, de notar la seria largament mai interessanta *Le Tuteur*, que se passa tanben a Marselha, onte leis actors parlan ambe l'accent occitan vertadier e fan totei lei menas de mestiers, coma dins la vida vidanta.